

PROF. DR. SELİM ÇETİNER

Sabancı Üniversitesi
selim.cetiner@tematik.com.tr

Organik ürünler daha mı güvenli?

Günümüzde 'organik' ve 'doğal' giderek daha çok üstünde durulan konular olsa da, bilgi eksikliği ve yanlış yönlendirmeler olumsuz yargılara neden olabiliyor. Farklı üretim teknikleri ve süreçleri ise öngörülmeleyen sonuçlar doğuruyor.

Geçen sayıdaki "Organik Ürünler Doğal mı?" başlıklı yazımda özetle "Organik ürünlerin insanların düşlediği gibi doğanın bağrında hiçbir kimyasal madde kullanılmadan yetiştirilmiş olmadığını; organik ürünlerin Türkiye gibi dünyanın her yerinde belirli kanun ve yönetmeliklerce uygun görülen organik veya inorganik kimyasallar kullanılarak, belirli kurallar çerçevesinde yetiştirilip pazarlanan ürünler olduğunu; şu veya bu nedenle şehirlerde yaşayan üst gelir seviyesindeki insanların yarattığı 'organik' veya 'doğal' ürün talebinin bazı girişimciler tarafından değerlendirilerek yeni bir pazarlama yöntemi olarak geliştiğini" anlatmaya çalışmış ve "Eğer paranız varsa ve ruhunuza iyi geliyorsa tabii ki organik ürünler yemeye devam ediniz ama organik gıdaların hayalinizdeki gibi pek de doğal olmadığını, kanun ve yönetmeliklerce belirlenen kimyasallar kullanılarak üretildiğini aklınızdan çıkarmayın" diyerek yazımı tamamlamıştım.

Organik ürünler ile ilgili diğer bir yanığı da bu ürünlerin "hiç sentetik pestisit ve kimyasal gübre kullanılmadan yetiştirildikleri" için daha güvenli veya sağlıklı oldukları yönünde. İşin en acı tarafı, bu yanığın sadece organik sektör temsilcileri ve medya tarafından değil, bir kısım akademisyenler tarafından da oluşturuluyor olması. Örneğin, iki saygın akademisyen tarafından kaleme alınan "Organik Tarımdaki Gelişmeler" başlıklı kitapta üzeri vurgulanarak "Amerika Birleşik Devletleri'nde 0-2, Avrupa Birliği'nde ve özellikle Almanya'da 6 yaş grubu altındaki çocuk mamalarının üretiminde organik maddelerin kullanılması yasal zorunluluk haline getirilmiştir." iddiası, organik ürünlerin bebeklerimiz ve çocuklarımız için mutlak gerekli olduğu algısını pekiştirmeye çalışıyor. Söz konusu kitaptaki çok sayıda vahim hatanın yanında, yukarıda tırnak içerisinde yazdığım cümledeki "yasal zorunluluk" ile ilgili tek bir kaynak verilmemiş olması dikkat çekici. Nitekim ilgili mevzuat üzerinde yaptığım araştırmalar ne ABD ne de AB'de böyle bir zorunluluk bulunmadığını ortaya koydu.

Hayvan gübreleri de hastalıklara yol açıyor

Organik ürün yetiştiriciliğinde kimyasal gübre kullanılmıyor olması sürekli öne çıkarılırken; bunların yerine organik üretim-

de kullanılan hayvan gübrelerinin oluşturduğu sağlık sorunları her ne hikmet ise sürekli gözden uzak tutuluyor. Kimyasal gübre yerine hayvan gübresi (dışkı) ve diğer organik atıkların kullanılması bir avantaj gibi görünse de, hayvan gübrelerinin *E. coli* gibi bakteriyel bulaşıklıkların kaynağı olması önemli sağlık risklerini hatta ölümleri beraberinde getiriyor.

Nitekim Mayıs 2011'de Almanya'da ortaya çıkan EHEC (*Enterohemorajik Eschericia coli*) salgınında 50'den fazla insan ölmüş, 4 bin kadarı da hasta olmuştu. Hastalığın kaynağı olarak önce İspanya'dan gelen salatalıklar gösterilmiş, sonra hastalığın kaynağının Hamburg'un güneyindeki bir organik ürün çiftliğinde yetiştirilen çemen tohumu filizleri olduğu saptanmıştı. Bu salgına neden olan *E. coli*'nin ABD ve AB ülkelerinde daha önce rastlanan O107:HY'den farklı olarak, O104:H4 olduğunun belirlenmesi kaygıları daha da arttırdı. İşin enteresan tarafı, bu yeni bakteri suşunun gen haritası çok kısa sürede ortaya konuldu hatta bu bakterinin Mısır'dan ithal edilen çemen tohumları olduğu belirlendi. Ancak sorunun asıl kaynağı olan organik üretim süreçleri tartışmaya açılmadı. Ve ölümlere neden olan bu "organik kaza" unutulup gitti!

Avusturya'da organik üretim yapan bir çiftlikte hayvan gübresi uygulaması.

Almanya'dakine benzer şekilde, 2006 ve 2007 yıllarında, ABD'de birbiri ardına yaşanan O107:H7 salgınında marul ve ıspanak yiyen insanlar hastalanıp öldüklerinde, olay organik süreçlere değil sulama suyuna karışan geyik dışıklarına bağlandı!

Organik ürünlere kimyasal önlemler

Almanya'daki EHEC salgını sırasında IFOAM (Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu) tarafından yapılan bildiri ise tam bir "tecahül-i arif": "EHEC belirli bir üretim sisteminin sorunu değildir ve tüm çiftlik yöntemleri potansiyel olarak etkilenebilir." Evet, tüm gıda sistemi, *E. coli*, *Salmonella*, *Listeria* gibi gıda zehirlenmelerine yol açan bakterilerle bulaşma riski taşıyor. Burada önemli olan bu riski ortadan kaldıracak önlemlerin alınması. Bu konuda gerek modern tarım teknikleri, gerekse gıda üretim şirketleri bir dizi önlem geliştirdi ve geliştirmeye devam ediyor. Organik üreticileri ise bu önlemleri reddediyor. Örneğin, bakteriyel bulaşıklıklara karşı ürünlerin belirli dozda sodyum hipoklorit veya kalsiyum hipoklorit içeren suyla yıkandıktan sonra paketlenmesi ya da tıbbi malzemelerin sterilize edilmesinde kullanılan gamma ışınlarıyla muamele edilmesi alınan önlemler arasında. Bununla beraber, organik ürünlerde gamma ışınlarının kullanılmasına organikçiler şiddetle karşı çıkmıyor. Öyle ki ABD Organik Kurallar hazırlanırken taslakta yer alan gamma radyasyonu işleminin kurallardan çıkarılması için 300 bin imza toplandı.¹

Gıda güvenliği kuralları belirlenmeli

Organik üretimde yaygın olarak kullanılan hayvan gübrelerinin (dışıklarının) bakteriyel özellikle de *E.coli* bulaşıklık riskini artırdığı konusunda 400 kadar bilimsel çalışma mevcut. Bun-

Kimyasal gübre yerine hayvan gübresi (dışkı) ve diğer organik atıkların kullanılması bir avantaj gibi görünse de, hayvan gübrelerinin *E. coli* gibi bakteriyel bulaşıklıkların kaynağı olması önemli sağlık risklerini hatta ölümleri beraberinde getiriyor.

no'lu organik yönetmeliğinin 12. maddesi "tercihen kompostlanmış" ifadesini yeterli bularak, zorunluluk getirmiyor. Her iki mevzuatta da bunun nasıl yapılacağı ve nasıl kontrol edileceği hususunda kesin bir kural göze çarpmıyor.

Özetleyecek olursak, organik ürünlerin öyle algılandığı gibi pestisitler ve kimyasal gübreler kullanılmadan yetiştiriliyor olması iddiasının gerçekle pek ilişkili olmamasının yanında, organik yetiştiricilikte yaygın olarak kullanılan hayvansal gübrelerin ölümle sonuçlanan sağlık risklerini de beraberinde getirdiğini hatırlamak gerekiyor. Bu itibarla, gıda güvenliği ile ilgili her türlü tedbirin ve denetimin organik ürünler için yeniden ele alınmasının zamanı geldi hatta geçiyor diye düşünüyorum. ■

¹ www.newscientist.com/article/mg21028186.200 2-ncfreshproducesafety.ces.ncsu.edu/2010/05/outbreak-linked-to-spinach-forces-reassessment-of-food-safety-practices/